

DOMAČI PRIJATELI

Mesečnik za zabavo in pouk

Izhaja koncem meseca. Naročnina letno 20.— Din, poluletno 11.— Din. Posamezna številka 2.— Din. Izdaja konzorcij „Domačega prijatelja“. — Odgovoren za izdajateljstvo in uredništvo urednik Emil Podkrajšek. — Upravnik agr. Vladimir Sergejev. — Uredništvo in uprava: Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 24. — Tiskali J. Blasnika nasl. v Ljubljani. — Odgovoren Mihael Rožanec.

~~~~~ Vsebina. ~~~~~

Danski pes. (*Ada Negri, poslovenil A. G.*) — Melanholija. (*Ivan Albreht.*) — Molek. (*Gustav Strniša.*) — Nada. (*Mirko Kragelj.*) — Pohujšanje. (*Ant. Adamič.*) — Kmet in vagabund. (*Gustav Strniša.*) — Napitnica. (*Fran Pogačnik.*) — Brez solnca. (*Mirko Kunčič.*) — Dva poskusa. (*Ivan Albreht.*) — Smuk. (*B. Podgoršek.*) — Kolektivna razstava Franc Cudermana in Mihe Maleša. (*Ši Fra.*) — Telepatija — sugestija — hipnotizem. (*Bogdan Zupan.*) — Društveni domovi. (*Tebíz.*) — Ročno delo. — Smešnice.

Tako bo izgledal

v letu 1928

DOMAČI PRIJATELJ

ilustrirani družinski mesečnik za zabavo in pouk.

Za leto 1928 so objavili sodelovanje priznani pisatelji in pesniki.

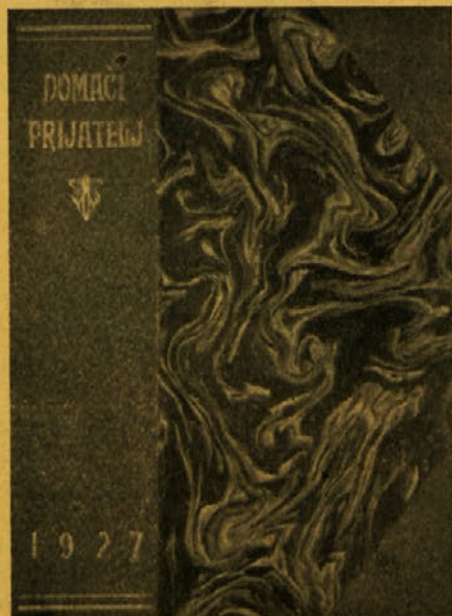
Kot posebno prilogo bomo letos prinašali modern roman; vse priloge se bodo koncem leta vezale v knjigo.

Naročnina za leto 1928 bo z ozirom na bogatejšo in lepšo vsebino 30.— Din oz. za inozemstvo 1 Dolar. Za cenj. naročnike pa znaša naročnina, če jo takoj po prejemu tega lista nakažejo

samo 20 Dinarjev.

V to svrho naj uporabijo dosedanje položnice; kdor nima položnico naj piše upravi Sv. Petra c. 24.

Oni, ki niti za to leto še niso plačali naročnine, naj pa nakažejo Din 40.—, da bodo imeli mir pred upravo. Če pa tudi ta prošnja ne bo pomagala, jih bomo drugi mesec imenoma zadnjikrat **povabili**, da plačajo vsaj letošnjo naročnino.

Prinašamo malo sliko platnic za leto 1927. Platnice so res elegantne in bo Domači prijatelj krasil vsako domačo knjižnico.

Celotna vezava v polplatno stane 20.— Din.

Za zunanje naročnike, ki bi vezavo izvršili v svojem kraju, stanejo **same platnice 10.— Din.**

Ako naj pošljemo vezano knjigo ali platnice po pošti, je treba nakazati poleg zgornjega zneska še 5.— Din za frankaturo.

Vezanje Domačega prijatelja se bo izvršilo po novem letu, ko bo tudi kazalo natiskano.

Prijavo za vezavo sprejema naša uprava do 20./12. t. l.

Nekaj kompletnih vezanih izvodov Domačega prijatelja bo razpošiljala uprava po Din 45.—.

DIN 82,075.000.-

je razdelila v
zadnjem kolu

drž. razredna loterija med svoje igralce.
Prihodnje, t. j. 15. Kolo z enako svoto dobitkov

prične z žrebanjem srečk v I. razredu že dne 11. januarja 1928.

Izžrebanih bo 250.000 dobitkov na 250.000 srečk.

Zadene toraj vsaka srečka!

Srečke bo naročnikom začela razpošiljati

Zadružna banka v Ljubljani

Aleksandrova cesta

takoj ko dospejo iz Beograda. — Naročite si jih takoj z navadno dopisnico, da
Vam jih moremo pravočasno rezervirati.

Cena srečkam je: 1 cela Din 100 —, polovica Din 50 —, četrtnika
Din 25 — za vsak razred.

Zadružna banka v Ljubljani

se priporoča tudi za vsa druga v bančno stroko spadajoča naročila.
Hranilne vloge. Tekoči računi. — Najugodnejše obrestovanje. — Devize, valute, efekti, depot etc.

Darila za Miklavža in Božič

razpošilja po povzetju odpremna hiša

„Universal“, d. z o. z. Ljubljana, Tržaška c. 26

Zanimiv in koristen kino aparat
velikost 1 2 3
Din 120 — 180 — 320 —

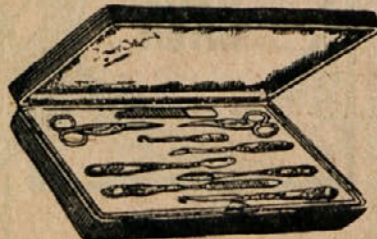
Lutka z lepimi lasmi in licem, ki
odpira in zapira oči, ter ima pre-
makljive roke in noge velika 30
cm Din 50 —. Ista velika 1/2 metra
Din 180 —.

Aparat brez trobila, igra vsako ploščo do
30 cm. Cena 120 —, 180 — 360 — Din.

Original Berndorf jedilno orodje lepo uvrščeno
v lični šatulji po 1/2 in 1 duc. od Din 65 — naprej.

Manikir garnitura v lepem, s svilo podloženem etuiju s 6 pred-
meti Din 120 —. Ista boljše kvalitete bogato opremljena z ogle-
dalom, lično izdelana z 8 predmeti Din 180 —.

Imamo z vseh strani mnogo zahvalnih pisem.

Zahtevajte ilustrirani cenik.

Ne zamudite!

Velika

Oglejte si zalogo!

inventurna odprodaja najnižje cene

in še **20% popusta** pri vsem

blagu.

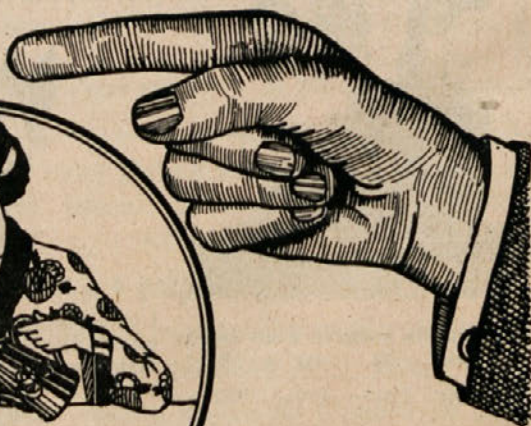
Velika izbira blaga za moške ter damske kostume
in plašče. — Ne zamudite ugodne prilike, ki jo
nudi manufakturna tvrdka

Jos. Snoj, Ljubljana

Ne zamudite!

Prešernova 3.

Oglejte si zalogo!

*Ako kuhaš „Proja“ kavo
boš imela deco zdravo
zato zahtevaj jo povsod
da Ti boš zdrava in
Tvoj rod*

DOMAČI PRIJATELJ

Mesečnik za zabavo in pouk.

Leto I.

30. novembra 1927.

Štev. 11.

Izhaja koncem meseca. — Naročnina letno 20 Din, polletno 11 Din. — Posamezna št. 2 Din.
Izdaja: Konzorcij „DOMAČEGA PRIJATELJA“. — Odgovoren za izdajateljstvo in uredništvo urednik
Emil Podkrajšek. Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 24. — Upravnik agr. Vladimir Sergejev, istotam. Tiskali
J. Blasnik nastl. v Ljubljani. Odgovoren Mihael Rožanec.

Ada Negri:

DANSKI PES.

(Poslovenil A. G.)

Ljubila je siromašnega kiparja; ali vedela je dobro, da se bo morala nekega dne omožiti z bogatim posestnikom, ki jo je že dvakrat snubil.

Ljubila je, res, kiparja, siromaka. Ali uravnotežena, lepa in zdrava blondinka kakor je bila, z nepokvarjenimi živci in bistro razsodnostjo, je razumela, da je, žal, mnogokrat, ljubezen ena in zakon druga stvar.

Siromašni kipar bi je nikoli ne mogel poročiti. Morala se je zadovoljiti s tem, da jo je v bežnih urah, ki jih je prebila v njegovi delavnici, poljubljala s svojimi tenkimi in tesnimi ustnicami, ki so bile za njo prava skušnjava in da ji je oblikoval pokojni obraz in bujna ramena v drzno zasnovanih kipih, z zakrivljenim nosom, širokimi ustnicami in okostjem, ki bi ga niti v sanjah ne spoznala za svojega: z eno besedo z obličjem, povsem različnim od onega, ki ji ga je v mirnih in vedrih potezah odražalo zrcalo.

Kdo od obeh je imel prav?

Kipar ali zrcalo?

Ali mlada blondinka ni bila tiste vrste, da bi si mučila glavo s tako težkimi vprašanji umetnosti in življenja.

Prisel je dan, ko se je morala odločiti. V največjo radost očeta in matere, ki včasih nista imela kaj za v lonec, je privolila, da ji je bogati vaški posestnik nataknil na prstanec poročni prstan, z zafiri in dijamanti: bolj razkošen nego okusen.

Trpela je; in z njo siromašni kipar. Ali ne v takšni meri, kakor sta si bila predstavljala. Trpela sta kakor od kirurške operacije, ki sta jo morala prestati, vedoč, da je mogoče samo na ta način izruti korenike opasne bolezni. Ne eden ne drugi ni bil sentimentalni. Oba sta čutila jasno vso nujnost življenja: on navezan s tisočnimi vezmi na umetnost, ona na svojo usodo žene: mračno in neoskrunljivo usodo, ki ji veli, da ima hišo, ki v nji gospodinja in otroke, ki jih vzgaja. Poslovila sta se z odločno in razumno iskrenostjo. Redkokdaj se bosta videla: ali mogoče nikoli več. Ali nekaj, v kar sta čvrsto verovala, ju je ohranilo v moči: v nji duši je ostala ljubezen, ne samo kot spomin, ampak kot živa sila, ki jima bo v pomoč na poti življenja: skrit zaklad, ki jima ga nihče ne bo mogel ukrasti.

Poročni dar siromašnega kiparja plavi mladenki je bil danski psiček, najčistejše pasme, ki je nosil na ogrlici medaljo z napisom: „Zovem se Zvest“.

Ona je bila vsa ginjena. Pritisnila je na grudi to nedolžno živalico, ki je trepetala in drgetala, topla in brez zaščite, v njenem naročju. In lepi psiček ji je sledil, po poroki, v hišo na vasi, kamor je šla stanovat s svojim možem.

Hiša je bila prostorna, nizka, s priprostimi in umerjenimi črtami, rdečrumenkasta in zelena, liki ravnini, ki se je širila okoli nje: po lopi so se vzpenjale vrtnice in ji delale senco, poleg hiše so stala gospodarska poslopja,

na južni strani skedenj, za streljaj od hiše pa zemljišča, mastna in dobro obdelana.

Ta kmečka hiša s svojo priprosto udobnostjo je prijala naravi plave neveste, ki je zavladala v nji z največjim veseljem in dihala v nji s polnimi pljuči. Ugajalo ji je biti „gospodinja“, dajati ukaze raznim služabnicam, imeti v posebnem prostoru stroj za perilo, okušati za njo novi občutek blagostanja nakopičenega v perilu po omarah, v živežu po shrambah, v senu na senikih, v pšenici po kaščah, v vsakovrstnih božjih darovih na posestvu, ki jih je donášalo marljivo in umno vodstvo njenega moža.

Njen mož ji je ugajal kakor pšenica v žitnici, seno na seniku, jabolka na vrtu, visoki in čvrsti konji v hlevu. Zdel se ji je lep, zdaj ko ga je gledala daleč od opasnih primer z mestnimi gizdalini. Njegova mišičasta ramena, njegove trde in čvrste noge, izbruhi njegovega glasu, v smehu kakor v jezi, njegova prosta govorica, njegov moški objem, zdrav kakor nagon, ki je bila od njega vsa kakor zlomljena in bolna ali vendar vsa hvaležna tudi za bolečine, so postale v kratkem času za njo stvari, potrebne za vsakdanje življenje.

Morda ni bila to sreča: gotovo pa je bila polnost in varnost.

Ali more kdo pojasniti, kaj je sreča?

Se bolj plavi in mehkejši so postali njeni lasje, bolj rožnata in cvetoča njena koža in bujnejše njene oblike, v harmoniji blagostanja in izobilja, ki sta bila njen delež.

Vendar ni pozabila siromašnega kiparja.

Čuvala je spomin nanj in na njune ljubavne pomenke v oni delavnici nad strehami, polni kartonov, kipcev, gline, nasičeni z nemirrom, ki utruja ozračje, ki ga diha umetnik: čuvala je ta spomin z isto ljubosumnostjo, s katero bi hranila v omari starinski dragulj, ki se ne nosi več in se hrani samo še kot amulet.

In z isto vedrino.

To je bil spomin, ki ji ni vznemirjal čutov, ampak ji je ogreval dušo: verjela je, da živi tudi v njem isti spomin, kljub času in daljavi: tudi to je bil del njenega vsakdanjega življenja, kakor mož, hiša in zemljišča.

Od prijatelja (ki je bil še vedno siromak), je dobivala samo tupatam kakšno karto s samim podpisom z velikimi črkami, ki so bile bolj narisane kakor napisane. Ali to ji je zado-

ščalo. Govorila je o njem samo z Zvestim, danskim psom.

Zvest se je iz dražestnega kužka razvil v prekrasno žival. Bil je ves siv, njegova koža, podobna žametu, je bila pepelnatosiva, brez sence in pege, njegovo mišičevje levje, glava čveterokotna; okrogle rdečkaste oči so mogle biti mile in divje. Gospodarja se je bal in ga je spoštoval, ali samo gospodinjo je imel rad, s tisto živalsko ljubeznijo, ki izključuje vse druge.

Bil je neprestano poleg nje: čez dan, kjerkoli je stala ali kamorkoli je šla; ponoči pa se je zleknil na beli medvedji koži kraj zakonske postelje, na strani, kjer je ona ležala. Pri najmanjšem šumu od zunaj je strigel z ušesi.

Zamolklo in grozeče je zarežal na vsakogar (ako ni bil gospodar ali služinčad), ki se mu je približal. Vsi, v hiši in na vasi, so se ga bali. Morda samo eden, stari hlapec Gropa, ki je opravljal tudi konje, videl rojstvo gospodarjevo in bil bistven del hiše, liki glavni zid, se je mogel pohvaliti, da ima nanj nekakšen vpliv; ali tudi on je moral biti previden s svojim prijateljstvom.

One pametne oči, uprte neprestano v gospodinjo z neko trmasto nepremičnostjo, so govorile stvari, ki jih je ona sama razumela. O njenem prejšnjem prijatelju in o nji je ta pes vedel vse: o tem je bila uverjena. Stal je poleg nje, ob njenem srcu kot stražnik spomina, ki ni smel nikdar umreti. Med živaljo in ženo se je pletel na tihem neizčrpen razgovor, ki se ga žena ni vselej zavedala. Pes pa se ga je zavedal.

Govoril ji je:

„Ne zapustim te. On me je prosil in rotil, da tega ne storim! Samo zato sem še na svetu. Nič ne de, če imaš drugega gospodarja in te oni morda ne sme več videti. Zdaj si bogata; ali ne bi bila dovolj bogata, če se ne bi zavedala, da je nekje na svetu On, ki misli na te in te ima rad. Nasprotno: bila bi siromašna!... O, ti ne veš kako bi bila siromašna!... Ali jaz te ne zapustim.“

Njen mož ga je cenil zavoljo njegove čiste pasme in ker je bil izboren čuvaj. Ali polagoma, videč kako visi izključno na svoji gospodinji, ga je začel mrziti z besno ljubosumnostjo, ki si je sam ni maral priznati in ki je bila zategadelj še ostrejša. Včasih ji je dal duška

s kakšno osorno besedo ženi ali surovo brco živali, ki je bolešno začvilila, stisnivši rep med noge; ob takšnih surovostih je žena, ne da bi golsnila, prebledela ko zid, kakor da bi bil njo samo pretepel. On pa, ki v svojem srcu ni bil hudoben, se je koj kesal svojega ravnanja.

Nekega dne, ko sta morala oba potovati v Milan in ostati tam štiri ali pet dni, se je on odločno uprl, da bi tudi psa vzela s seboj. Ni maral žival na potovanju. Doma, brez nagobčnika, je za njega samega bolje. Kaj pa šel... In v hotelu?... Da bi renčal za vsako muho, ki bi letela mimo njega!... V kakšne škripce bi prišla lahko zavoljo njega! Niti en dan ni bil še brez gospodinje: dobro. Tudi temu se bo moral privaditi. Naj bo le doma v zanesljivem varstvu Groge. Za vruga, še otrok bi jima ne delal takšnih skrbi!..."

Zvest je poslušal in strigel z ušesi. Razumel je, da sta govorila o njem; da ga gospodar ni maral na pot. Z vsem svojim truplom se je naslanjal na bedra svoje gospodinje, kakor da bi jo hotel podreti s svojo udano težo. Z drgetom svoje kože in z zvestimi in divjimi očmi je ponavljal: Ne, ne!

Tisti dan, ko sta odpotovala, so ga zaprli o pravem času v eno tistih prostornih shramb, obenem z Grogo, ki ga je skušal na vse mogoče načine pomiriti. Bedni starček!... Da je mogel ostati z njim, se je odrekel časti, da bi sam vozil kočijo na postajo bližnjega mesteca. Ali pes je čul peketanje konja, pokanje biča in škripanje koles na pesku; s strašnim zaletom se je zakadil proti vratom in malo je manjkalo, pa bi jih bil zrušil: njegov srce trgajoči lajež, skoro podoben človeškemu joku, je prestopil zidovje in zrak in prišel ženi do srca, ki je pokalo od žalosti. Ali ni si upala govoriti, tako namrščeno se ji je zdelo čelo njenega moža; in kočija je zdrdrala dalje.

Po dolgi krizi besnenja, lajanja in stokanja se je Zvest nekoliko pomiril.

Ure in ure je ležal, moleč vse štiri od sebe, z zaprtimi očmi, z gobcem vlažnim od pen, glavo na zemlji.

Proti večeru ga je Grog spraval s prijaznimi besedami v kuhinjo; ali vzlic vsemu njegovemu prizadevanju se pes ni doteknil ne jedi, ne pijače.

Ko je nastopila noč, je legel kakor po navadi na belo medvedjo kožo kraj zakonske postelje; in ni se ganil z mesta, do zore.

Ob zori se je jel tiho potikati po vseh hodnikih in sobah prostorne hiše. Brskal je, vohal, čakal. V skednju, v kleti, v seniku, v hlevu, na vrtu.

Ne klici, ne božanje služinčadi ga niso mogli ustaviti. Njegov pogled je povzročal nezrecno muko.

In še vedno se ni doteknil ne jedi, ne pijače.

To je trajalo dva dni.

Tretjega dne (njegove zenice je že pokrivala steklena koprena in orjaško truplo je pod pepelnatosivim žametom kože kazalo črte kostnjaka) je zapustil hišo; za njim je stopal v primerni razdalji stari Grog, ki je molil zanj kakor za dete. Pes je taval, dokler ni prišel v vas.

Pripognjen, je obiskal vsa dvorišča, kamor ga je prejšnje čase vodila gospa na vrvici. Na vzklike začudenja žena in otrok je odgovoril samo z rahlim miganjem repa.

Nikomur ni več padlo na misel, da bi se ga bal. Ni renčal in ni kazal razpoloženja, da bi storil komu kaj zlega: bil je samo še beden pes, samo iskal je in z očmi in gobcem je vprašal, nemo:

„Je-li tu moja gospodinja?“

Zastonj. Vse hiše je že preiskal in nastopila je noč.

Tedaj se je, še vedno tešč, z visečim repom, sklonjeno glavo in ugašenimi očmi vrnil domu. Nekaj trenutkov je upiral svoje zenice v starega Grogo: bile so zenice umirajočega, polne udanega upa in večnih stvari, da jih mož ni mogel prenesti.

Nazadnje se je zleknil na medvedji koži, na svojem mestu zvestega psa. Tam ga je našel naslednje jutro Grog v istem položaju, mrtvega.

* * *

V Milanu, nekega popoldneva, stopajoč sama po Napoleonovi ulici, se je plava gospa srečala s kiparjem.

Bilo je eno tistih bedastih srečanj, ki se pripetijo nenadoma, kadar človek najmanj nanje misli: kakor da bi butnil z glavo ob zid.

Rdečica je udarila v lice obema: sledilo je nekaj zmedenih besed, brezmiselnih, jecljanih s šumenjem v ušesih in meglo pred očmi: v srcu pa je bila praznosta napihnjene žoge.

Nista bila več onadva.

Ona precvetoča, rejena, odražajoča v vsej svoji osebnosti obeležje drugega, pravega gospodarja: on obrit, s spremenejenim obrazom, vedrejši, mlajši. Ali je mogoče takšna sprememba? Ali je mogoče, da se najdeta spet in si stojita nasproti kot dva tujca, človeka ki sta se nekoč ljubila?...

On je ni prosil, da bi se vrnila v njegovo delavnico — četudi samo za četrt ure. Ni je vprašal po psu. Bil je zmeden, odsoten; in kdo ve?... bilo mu je žal, da je takšen. Kaj se je bilo zgodilo?...

Bržčas je imel novo prijateljico in je bil na potu na ljubavni sestanek.

Poslovila sta se, ne da bi si bila upala pogledati v oči, podavši si hladno roke z lažnjivim pozdravom: „Na svidenje!“

Čudno je bilo, da je potem ona čutila, da jo je peklo v srcu, kakor če bi ga bili napolnili z vrelin oljem; sram jo je bilo in najrajši bi se bila sama pretepla. Ali s tem bi si ne olajšala pekočih bolečin.

Vrnila se je z možem domu četrti dan zvečer; pokazali so ji mrtvo truplo Zvestovo.

Ta smrt je bila samoobsebi umevna. Čutila je to, ali ni mogla tega nikomur povedati.

Sklonila se je: ne da bi skrivala svojih solz, je poskušala, tresoč se, pobožati zvesto glavo. Ali mrzaz smrti je prestrašen in instiktivno je brzo odmaknila roko. V grlu jo je tako dušilo, da je samo s stokom mogla zasopsti. Pred njenimi nogami je ležal ta mrlič, ki se ga je morala spominjati celo življenje.

Ivan Albreht:

Melanholija.

Razprežena megla je čez in čez,
v sivino težko sklanja se nebo.
Molče livade, pólje je mrtvo,
po gajih zadnje listje pada z brez.

Osoren, resen oster je ta čas...
Drhte najrajši pal bi na zemljo,
spokorno trkal se na prsi bi z roko:
„Usmili se, Gospod, usliši nas!“

S topola vitkega zakraka vran
in solnce skrilo se je za oblak,
na gaj in polje dež rosi lahak
in v hladu vlažnem mre jesenski dan.

Gustav Strniša:

Molek.

Jagode idej sem prebiral na nizu iskanja,
med njimi očenaše izpopolnjevanja,
dospel sem do križa spoznanja —.

Kristus je v dušo strmel:
„Z menoj nisi začel,
a brez mene trpel;
ker duh tvoj ljubezni sen sanja,
si k meni dospel —!“

Bog me je z milostjo objel,
zaplakal sem kesanja —.

Mirko Kragelj :

Nada.

(Fantovska)

Kadar snegec pada,
kadar škriplje led,
k meni hodi Nada
vselej ročke gret.

Vso pomlad me greje
z lički rdečih rož
in se v brk mi smeje:
„Oj ti zmrzli — mož!“

A potem, poleti,
ko se razžarim,
Nadki ni strpeti,
pravi, da gorim.

Do jeseni, menim,
naju Svet Martin
reši z mahom enim
vzkrižnih teh toplin...

Ant. Adamič:

Pohujšanje.

Dijaka Mirka je izročila skrbna mati moževim sorodnikom na deželi, da bi ga prepihale ostre sape in bi ga ožgalo solnce.

Prve dni je dečka nova okolica kakor omamila; plezal je na jablane za hišo, družil se je s pastirji na paši, kopal se je v potoku za vasjo in dišal mu je črni kruh. Prav kmalu pa se je naveličal enoličnosti podeželskega življenja. Poslušal je pač, a ne razumel pogovorov o vetru krivcu, o živini, o letini, ki so se, vsak hip zastajaje, sukali kot srebrosivo predivo okoli sklede dehtečih žgancev in rjavordeče latvice mleka z zlatimi cinkami. Tudi vaških sovrstnikov ni več maral, ker so ga dražili z „mestjanom in zelencem“. Edini sosedom Matiček mu je ugajal, ker je razgnal zasmehljivce s kameni. Stric pa je zapodil Matička vedno domov, ker so ga nakazile krašte. „Garij se boš nalezal od sprijenca“, je svaril Mirkota.

Če bi vedel, da mora ostati pri stricu za vedno, bi jo rajši pobral danes domov, ko jutri. Toda potrpeti je moral; morda se preokrene na boljše.

„Mestjan“ je prehajal v mladeniško dobo. Nezaupljivost vase in nemir sta se ga lotevala kot goloba, ki se pripravlja na prvi vzlet iz gnezda. Zrl je nepremično predse, kar mu je zalila lice kri; okrenil se je in je zamahnil z rokami po zraku. Pravkar bi se najrajši razjokal, sedaj bi kar zavriskal. Zagonetke življenja si je razvozljeval sam, kajti ni ga bilo,

ki bi mu odgrnil polprosojni zastor, za katerim je razločeval gibajoče se sence v svitu velike luči. Samo slutil je za kopreno lepe, vonječe like teles, ki se goreče objemajo, vijejo in grizejo, prehajajo drug v drugega, kot bi se hoteli združiti v eno samo bitje. Velika mora biti ta sila, zavedal se je je podzavestno.

Sedel je na klop pred hišo in si uprl glavo v dlan. Stric se je oglasil:

„Kaj ti je zopet? Delat, fant! Pojdi z nami, gremo orat za ajdo.“ Boš poganjal vole.“

Fant je poganjal vole, a se je zbal rogovi živali, ki se je otepala pred krvolesi. Zbežal je z oranice.

„Mestjan boječi, spat pojdi! Za kaj drugega tako nisi,“ je vpil za njim Janez, najstarejši iz hiše.

Beguncu je šlo na jok. Res je zavil domov in zlezal na seno v skednju.

Na seno je hodil

z Janezom vsak večer tudi spat. Prvo noč je spal v „kačurju“ pod streho v hiši. Toda ondi je vso noč drdralo, cvililo in praskalo do belega dne. „Miši so, nič drugega,“ so ga tolažili domači. Njega je pa strah, in za nič na svetu bi ga ne pregovorili, da bi še kdaj prenočeval na izbi. Saj se spi tudi na senu, in še prav prijetno ter udobno. Tu te zasučé tisočeri sladki vonj v svetel bajni svet.

Mirko se ozre v nasprotni kot skednja, kjer se beli iz sena Janezova prtena rjuha. Janez je že velik, krepak ter lep in vedno se smeji. Zaukati zna, kot nihče na vasi. Sicer

Miha Maleš:

Ljubezen I.

ga večkrat tudi on užali, pa mu kmalu odpusti. Kdo bi se pa tudi jezil nanj, ker se tako prijetno zasmije, kadar vpraša: „Ali si hud? Nikar, no!“ — Bog vedi, kam zahaja, ker hodi tako pozno spat! In vendar je vedno prvi na nogah.

Davi mu je očital: „Janez, kam si šel zopet včeraj? Nič rad ne hodim sam v skedenj.“

„Kam sem šel? Vasoval sem pri dekletu!“

„Kaj si počel? Povej mi.“

„Kaj? I, golobčkala sva se. Štrama, kako si še neumen!“

Užalile so ga te besede, da je zbežal od njega. Želel si je k svoji materi. Objel bi jo in vprašal, gledaje ji v oči: „Kaj je to? Kako je vasoval pri dekletu?“ Gotovo bi mu razodela, saj to ne more biti nič grdega. Blodil je po temi in iskal roke da bi ga vodila.

O, sin, tvoja prava mati je daleč in ti si še na pol slep za njeno posestrimo zemljo, ki je velika skrivnost življenja! Toda že je pogrmevalo za gorami in daljnji bliski so oznañjali vihar. Deček ni premaknil oči, pričakoval je bliska, da bi mu posvetil v dušo.

Zlezel je raz seno, šel v hišo in se vrnil s knjigo v roki. Vlegel se je pod jablano in listal po „Večernicah“.

Tišina v vasi. Le tu in tam zategnjen ki-ki-ri-ki. V jablani je šepetalo. Nad Mirkovo glavo je šinila in se ustavila zlata, nepremična pika. S knjigo je odgnal muho ter se vlegel postrani. Roka s knjigo mu je omahnila; zazrl se je v nihajoče cvete. Velika grahasta kokoš se je približala s tropom civkajočih piščancev. Ko je ugledala človeka, je hitro sklicala družino in se obrnila v drugo smer. Zapihala je hladna sapica. Z bilko v ustih je študent zaspal.

Zbudi ga giasen deklinski smeh iz hiše.

„Ne boš me ne, ti grdin! Vstran pojdi in rajši povej, kdaj naj pridemo žet, ker so tvoj oče prosili.“

„Jutri, jutri ob petih, Cilka. — Čaj, v nedeljo bova plesala in tedaj se mi ne zmuzneš! Tako te bom ocmokal, ej —“ je govoril Janez že v veži. Zaloputnilo je s hišnimi durmi. Cilka je zbežala iz hiše.

Janez je prihajal. V eni roki je nesel čutaro vode, z drugo si je gladil brčice. Mirko se je potuhnil in Janez je šel svojo pot.

— Cmoknil, menda poljubil jo bo? Mikavna je Cilka in velike, črne oči ima... Poljub z njo mora biti nekaj prijetnega... je premišljeval in kri mu je plala v lice. Zopet je listal po „Večernicah“, toda oči so mu uhajale v vrh jablane; iskale so modrine neba med gostim večjem.

Že v soboto so bili postavili mlaje. Navozili so sodčkov piva, vina in jestvin ter jih porazdelili med dva šotora, ki so jih pred solncem zavarovali s smrekovino. Tudi trški lectar je postavil svoj šotor.

Drugi dan, v nedeljo so blagoslovili ognje-

gasci novo brizgalno. Popoldne se je vsa vas drenjala na veseličnem prostoru. Pritisnili so tudi iz sosednjih vasi. Dekleta so prodajale srečke, možje in fantje, po veliki večini v temnih krojih z rdečimi našivi, so kadili cigare in se objestno ponašaje pogugavali na petah. Harmonike so vekale in brundale, pari so se vrtili po travi. Pri šotorih so kričali vsi vprek. Točilci so ponujali vino in pivo. Z vrčev so lile in kapale goste kepe pen. Trkali so, si napijali in se nagibali naspred, da si ne polijejo jopičev.

Mirko se je prirnil med ogledovalce plesa. Hitro je opazil Janeza, ki je s cigaro za ušesom

Miha Maleš:

Ljubezen II.

ves razgret plesal z zalo Cilko. — Jo je že — jo šele bode poljubil —? Plesal je z njo, ponosno sukal glavo, nič se pa ni nagnil k njej. Ona je gledala pod noge in le zdaj pa zdaj si je popravila kite. Ko je harmonika končala z gromkim, zmagoslavnim Tra-ta-ta-tam, je odpeljal Janez dekleta k šotoru, kjer so prodajali drobnjavo, podobice in sladkarije. Kupil ji je veliko rdeče srce, ki ga je vsa srečna zavila v robec. Nekaj sta se pogovorila, potem sta se razšla: ona je stopila k svoji prijateljici Metki, on jo je pa mahnil k šotoru za pivo. Cndi so se koj, a le bolj za šalo, sporekli se objeli okoli ramen in zapeli.

Ko si je Janez ugasil žejo, je šel po drugo dekle in jo povedel na travo k muzikantu. In še z marsikatero je plesal, toda nobene ni popeljal po plesu k šotoru s podobicami in z rdečimi srčki. Mirko si je dejal: „Cilka je Janezova nevesta in prav je tako.“

Stric ga je silil, naj pije. Pivo pa mu je bilo pregrenko. Vsepovsod je zasledoval Janeza z bistrimi očmi.

Ko se je zmračilo in so prižgali luči, je šel s stricem domov.

Po večerji je vprašal molčečega strica:

„Kdaj pride Janez?“

Stric ves mrk in vroč v glavo, udari s pestjo po mizi.

„Mu že zbijem muhe iz glave! S tisto kajzarjevo cajndro misli, a ne bo nič!“

Mati je glasno vzdihnila in šla iz sobe. Stric ga je spremil v skedenj.

Danes ni mogel zaspiti. Skozi lino na nasprotni strani je zanašal veter glasove harmonike. Čul je krike in ukanje izza vasi. Prekladal se je z leve na desno. Dojmi minulega dne so palili njegovo domišljijo. — Ubogi Janez! Nevesto si je zbral in oče se jezi. Zakaj? Mar ni dovolj lepa? Kako ji je že rekel? — Cajndra... Zakaj?

V soparnem vzdušju je vstajal in si popravljaval ležišče. Silil se je, da bi zaspal, tiščal si je roke na oči. Zaman. Z vaškega zvonika je odbrnela deseta, enajsta ura. Že se ga je lotevala dremotica, kar ga zdrami skovikanje sove z drevesa na vrtu. Zgane se in upre pogled v lino, — ki se zdajci zatemni. — U-hu-hu —! odmeva po podstrešju. Mirko strahu odreveni, srce mu zastane. Kdo se ne bi zbal? Pravijo, da skoplje sova oči... Pograbi za rob rjuhe

in si zakrije obraz. Trepeta strahu, prične moliti. Zadušiti ga hoče. V največji stiski zakriči, si odgrne obraz in sede. — Glej, lina je prazna. Zvezdica miglja skozi odprtino in se mu smehlja. Zopet se vleže in si briše potno čelo.

Ko se mu pomiri srce, si očita bojzljivost in strahopetnost — že tako velik in še tako boječ! — Pa kje je Janez? Kje hodi? Ali zopet vasuje?

Ob misli na vedno se smejoči njegov obraz zatisne oči in se pogreza, tone, pada... Kar ga zopet zdrami tik za steno za njim dvoje pridušenih glasov. Moški glas spozna takoj. Čigav je ženski?

„K sebi me ne maraš, pa pojdi ti z menoj,“ je nagovarjal moški glas.

„Če bi bil sam, že — tako pa ne. Mestjan bi slišal...“

„Mestjan? Pojdi no; ta spi, kot bi ga ubil. — Tak pojdi!“

„Ne grem in ne grem. — Viž, eden gre po cesti. Skrijva se...“

Vse je utihnilo. „Janez-Cilka...“ je šepetal Mirko. „K sebi na seno jo vabi... Škoda, da sta zbežala...“

Čakal ju je, da se povrneta, a ju ni pričakal. Neizprosna narava je posegla vmes. Izmučena glavica je omahnila z dlani in radovednež je zaspal trdno in globoko.

Ko se je prebudil, se je najprej ozrl na Janezovo ležišče. Prazno je. Približal se je ležišču in ga ogledoval. Rjuha je razvlečena, a poleg nje, na senu ugleda šopek ovenelih rezed in nageljnov. — Kaj pa je to? Pobral je usločen ženski glavnik za v kite —.

Ko je stopil iz skednja, je solnce že močno pripekalo. Za hišo je kosil Janez sočno, vrtno otavo. Žvižgal je in ročno podiral red za redom.

Pristopi h koscu in mu pokaže glavnik.

Janez se zdrzne.

„Kje si to dobil?“

„Na senu.“

„Lažeš.“

„Na lastna ušesa sem slišal, na lastne oči videl, da je danes vasovala pri Tebi Cilka in ne narobe,“ je drzno lagal.

Janez je vrgel koso v travo. Stopil je tik pred predrzneža.

„Ti nisi spal? Ti vražič ti! Molči, prosim te. Nikar nikomur ne povej.“

„Kaj mi daš?“

Janez je prijel dečka za roko in ga vlekel niže doli za hišo. Šepetal mu je na uho.

„Jaz tudi lahko? Kako, povej...“ se je čudil Mirko. Sedla sta v travo. Dolgo časa sta se razgovarjala. Ko sta se razšla, se je Janez smejal, študentu so pa gorela lica kot živ ogenj.

Ko je mati prišla po sina, se je čudila njegovim spremembam. Prijela ga je za glavo in iskala njegovih oči. Sin je zatisnil zasenčene oči in se ji iztrgal iz rok.

Težko se je ločil. Z voza se je željno oziral proti vasi. Materi je odgovarjal razdraženo. Izgubila ga je za vedno.

Gustav Strniša:

Kmet in vagabund.

Tomaž Jurca stopa po hodniku sodišča, se ozira, prebira številke na vratih in zmiguje s širokimi, koščnimi ramami. Pri zadnjih vratih sunkoma obstane in sede na klop, čepečo pred vhodom.

Vrata se odpro, ozek, visok glas zakliče rezko, ukazujoče: „Jurca!“

Kmet Tomaž zahrka kot mlado žrebe, dvigne kodeljasto glavo, si pomane desno oko, udari z nogo krepko ob tla in vstane.

To traja par sekund in medtem, ko se suhi Jurca pretegne, preseka klic znova tišino:

„Tomaž Jurca!“

„Jaz, da jaz,“ zatrobi dolgokraki Tomaž z močnim glasom ter pogleda debelega, nervoznega zapisnikarja s široko se režečo plešo, nad katero se zvedavo skloni, kot bi hotel na nji prečitati skrivnost zagonetne postave.

Starec odštorklja za debeluharjem. Ko vstopi, mu ščemi svetloba oči, skozi visoko ckno se razlivajo žarki in se spajajo z zeleno preprogo, ki valovi liki ozek studenec preko mize.

Za pultom sedi mlad golobradec. Jurca ga gleda in je skoro v zadregi. Predstavljal si je osornega starca, pa sedi pred njim mladenič, šibek in rdečeličen, kot sosedov pastirček Anže, samo lepo je oblečen in očala ga kazé. Tomaž si kar ne more v njem predstavljati sodnika.

Sodnik tolče s svinčnikom po papirju pred seboj ter pazno prebira spis na mizi. Ko se hipoma zravna, se opre v Tomaža par črnih, predirljivih oči in možakarju se naenkrat zazdi, da se je o človeku za mizo zmotil, da je trenutek prej gledal nekoga drugega.

Mirno prične sodnik: „Vi ste Tomaž Jurca iz Nove vasi, pa posestnik ste, kajne, pa tegale dečaka so vaši orožniki naznanili?“

Tomaž lovi sapo, da bi govoril, išče izraz in hoče nekaj pametnega reči, a sodnik ga že prehití, ko nadaljuje: „Da, da, ta Krpa, le pogledajte ga, potepa! Poznam ga že pet let in parkrat so ga že zalotili tako pri ženski. Hm, hm, tudi vam ni prizanesel, kočljiva zadeval!“

Jurca si zasenči oči z dlanjo in zagleda na stolu pred seboj sključeno telesce, ki se na ukaz sodnika dvigne. Tomaž šele tedaj spozna Krpo, ki mirno gleda okoli sebe, gladi pod nosom ozke krtačice in se prezirljivo smeje.

„Gospod sodnik, spravite vendar kam to nadlogo, ki nam samo babe zapeljuje! Sram me je, da je moja tako neumna, saj ne bo nikoli več 40 let stara. Pridem zadnjič domov, pa stika ta pacon okoli nje s svojimi sluznatimi prsti! Pfuj te bodi! Veste, pa tudi otroke zavrača na napačna pota. Ko hodim zadnjič po svoji hosti, ga zagledam na parobku, mirno leži na soncu, okoli njega pa mali pastirji. Vsi so zamaknjeni v njegovo pripovedovanje, a on ponosno govoriči: „Ljubi otročiči, tako je na svetu. Danes je eden gospodar, jutri drugi. Danes so moje vse te njive, ki jih vidite pod seboj in vsa hosta naokoli. Kdor mi dá več za kako njivo, njemu jo prepustim. Ker nimate denarja, bom prodajal kar za krompir. Toliko krompirja dobim od vsakega, za kolikor prodam komu od vas njivo, a sam si ga lahko še vsak nakoplje kolikor mu drago. Hajo, najbližja je Mahnetova njiva in najlepši krompir ima. Cenim jo tri krompirje, kdo da več?“ „Jaz dam stili, se je oglasil kobalasti sosedov Miklavžek, ki ne zna še govoriti, čeprav je že 5 let star. „Jaz pa pet, se je zadril debeloglavi Matiček, ki je len, da smrdi in najraje napase krave kar mimogrede na kakem zelniku, ko jih žene domov. In dobil je Matiček njivo, ter odšel po krompir za gospoda Krpo in zase, a ostali

so barantali dalje. Pa kaj krompir! Tudi sicer je Krpa čuden človek, in dvomim, če ima vsa kolesca v glavi na pravem mestu. Ko sem ga srečal zadnjič v hosti, se mi je režal in se norčeval: "No, gospodar, pravi gospodar ti, pravi gospodarji drugi naši kmetje, sram me je, da sem vaš rojak! Mislite, da ste res kaki gospodarji svoje zemlje, ne, ne, le ona je vaš gospodar, saj vam daje le kolikor se ji poljubi. Ne znate si jo podjarmiti, njeno trmo gojite, pustite ji, da sprošča iz sebe plevel, mesto, da bi jo trgali z vašimi branami in orali, da bi vam udana in ponižana dala vse, kar ima. Pa stroje bi bili morali imeti, ki bi jo bili ustražovali s svojimi železnimi kremplji, saj ste sami premehkužni zanjo. Premehkužni ste, da premehkužni, vendar ste vi njeni stroji, svoj znoj ji dajete za pest ajde, pa ste še ponosni nanjo. Pretepel bi vas z bičem kot so nekdanj valpti vaše prednike, saj nimate prave moči in vaše glave so prepolne vsakdanje modrosti, ker vaše misli niso več čiste, zamaknjene v skrivnostno lepoto prirode, zato vas svet naokoli vedno bolj mota v svoje mreže, da se na vse bolj razumete kot na zemljo, ki vas zasmehuje. Da, da pravljичno se Vam dozdeva ustno izročilo, ki govori o dobrih letinah, katere so bile nekdanj, tudi jaz bi delal, če bi bili vi drugačni, tako pa ne bom, ne, ne bom, a vi me boste redili!" — Tako zmešano je govoril in mahal okoli sebe. Tisto nedeljo potem so ga kmetje naklestili, ker jih je zmerjal v vaški krčmi. Zvijal se je kot jegulja, a bolj ko so ga mlatili, bolj jih je zmerjal, čimbolj gorke je dobival, tem hujše kletvice je pljuval na kmete. Ko so ga naposled izpustili, je rentočil in krel kot obseden, skočil skozi vrata, se gostom zarežal in zavpil: "Sebe pretepate, svojo svobodo tolčete!" In potem je zginil v noč.

Naj živi in naj se dobro ima, samo iz našega kraja ga spravite gospod."

"Ne iz domačega sela pa ne grem. Vaš madež sem in že zato ostanem, je protestiral Krpa.

"Da, da, se je oglasil sodnik. Dragi oče Jurca. Mi bi Krpo že zdavnaj spravili tja, kamor spada, že zdavnaj bi bil sedel pri ovsemnem kruhku za zamreženimi okni prisilne delavnice, toda dobro zastopnico ima, ki ga je dosedaj še vedno obvarovala, da ni bil obsojen na prisilno delo."

"Kaj mi ne poveste, se začudi Tomaž, to-raj se še v mestu najdejo tako trapaste babnice, no, potem se ne čudim svoji stari!"

Sodnik se nasmehne: "Počakajte vendar, da vse povem. Krpa še nobeni ženski ni bil zvest, a tej svoji ljubici je zvest, ker ji mora biti, drži ga kot z železnimi kleščami. No, veste — jetika je to, jetiko ima fant, že pet let je bolan, a vendar še danes lazi okoli."

"E, ženske ga pokoncu drže, babe pa smrekova hosta", modruje Jurca.

"Kakšne babe, osel stari, se odreže Krpa, ti veš kaj so babe, ki človeka samo uničujejo! Sovražim jih, zato se pa iz njih norčujem in pa — živeti ne morem brez njih. Ena je bila, ki bi me bila lahko napravila človeka, pa se je morala spajdašiti z drugim, predno sem se vrnil od vojakov. Kako sovražim slabiče, a sam sem najslabši, najšibkejši in to je strašno zame! Raztrgal bi se vsled svoje šibkosti, ko bi mogel storiti, da bi vzniknil iz mene drug človek, a kaj, vse v meni je gniloba in sovrašstvo. Samo otroke ljubim, ker so pošteni in pse, ker so zvesti. Pa hosto imam rad. Morda mi res daljša življenje smrekova hosta, kjer domujem celo poletje."

"Kadar te zdaj najdem v hosti, tam na našem parobku, kamor se hodiš senčiti, ti kuščar jetični, ti nalomim kosti, da boš lahko cital nanje," se huduje Jurca.

Krpa govori, kot bi kmeta preslišal: "Včasih se mi pa vendar zazdi, da sem še človek. Vem, čuvstvo imam, saj veste, kaj je čuvstvo in to me dviga, da vstrajam in ne strmoglavim, a baš čuvstvo poraja v meni tudi strast, ki me uničuje."

"Krpa. V imenu kralja vas obsodim na dva mesečni zapor, pa v štirinajstih dneh morate kazni nastopiti. V treh dneh se lahko pritožite, če vam je kazni previsoka, ali če mislite, da ste nedolžni", pravi sodnik.

Tomaž gleda obdolženca in sodnika ter zazija, ko začuje obsodbo.

Krpa suho zakašlja in pogleda Tomaža z žalostnimi, sivimi očmi. Kmet začuti, kako ga nekaj neprijetno dirne, da skoro zardi, hipna milina ga objame in zmeden gleda skrušeno telesce vagabundovo ter jame v zadregi sodnika pogovarjati: "I, tako hudo pa nisem mislil, ko sem ga naznanil, jaz bi samo rad, da bi ga izgnali iz našega kraja. Kaj naj zdaj sedi dva me-

seca radi moje prismojene starke? O gospod, preveč bo, kar malo pustite!"

„Tiho Jurca, tudi vašo ženo bi priprli, pa ne zahtevate, da bi bila kaznovana, pripomni trdo sodnik.

„I seveda ne zahtevam, z vašimi paragrafi se ni šaliti. Ja, še babo mi vzemite, kdo bo pa delal, saj gara kot kobila, samo prevročekrvna je, mrha!"

„Opravila sta!"

Krpa ne čuje. V zeleno mizo pred seboj se je zamaknil, ognjen žarek iskri na njej. Krpa čuti, da duša trepeti čudnega ugodja in se ziblje na prozorni barčici zlatega žarka v mehko brezbriznost.

„Opravila sta", je ponovil sodnik.

Jurca odhaja sklonjene glave kot star grešnik, a Krpa se maje za njim. Ko prestopita prag, vagabund zakašlja, vstrepeta, zaječi in izpljune kri.

„Kaj je vendar s teboj", zagodrnja Tomaž.

„Lačen sem, že dva dni nisem jedel."

Jurca se spomni na tečno pečenko, ki ga čaka v gostilni. Hoče se vagabundu zasmejati, pa se ne more; nagubano lice se mu skremži v bolestne poteze. Potem zgrabi Krpo za vratnik, ga strese kot mlado mače in zavpije: „Pojdi, greva skupaj, saj imam denar! Revež si, tudi jaz sem revež, čeprav imam dosti denarja, danes, ko sem s teboj, se samemu sebi smilim, tako zoprno inako mi je, sam ne vem zakaj. — Le pojdi, pošteno bova kosila! Samo mojo staro pusti v miru! Bog sam mi jo je dal in nimaš nikake pravice brskati vmes, skaza sitna!"

Vagabund čuti, kako se poraja v njegovi notranjosti spet mržnja in gnjus do samega sebe. Sklonjene glave koraka poleg starca in ko se kmet ozre vanj, vidi, da blesti v vagabundovem očesu debela solza.

Fran Pogačnik:

Napitnica.

*Za gorami še sniva beli dan,
a v dalji že budi se zlata zarja
in z zgodnim vetričem se pogovarja.
In slutnje smeje spó v naš mrki stan.
Pred nami polni vrči.
Daj, trči!*

*Pred nami solnca žar, za nami noč,
pred nami žitja vir, za nami sanje
brezplodne, mučne. Kdo še misli nanje?
Iz duš, teles nam prekipeva moč.
Srce drhti v oblasti
neznane slasti.*

*Na daljno pot se izprožil je korak
in jasni cilj objemajo pogledi.
Le dalje, dalje zdaj po solnčni sledi
do zlatega obzorja skozi mrak,
do zmage nas vabeče,
do sreče!*

Mirko Kunčič:

Brez solnca.

*Rdeči cvetovi na oknu umirajo.
Vetri jesenski vanje bijó.
Zarje krvave odblesk se zrcali
v trudnih očeh... Vse je čudno bolno:*

*vsa ta otožna pokrajina zunaj,
vse to skrivnostno prelivanje sanj,
senc in razneženih zvokov — v globino,
v grob neizpetih stremljenj in iskanj.*

*O, da bi mogel kot pesem laboda
v smrtnem zaletu odtod... v nepovrat!
Strašna zavest: na življenje priklenjen
biti brez solnca, brez ciljev, brez nad — —*

Ivan Albrecht:

Dva poskusa.

Ana je ljubila Ervina s tisto čudovito nežnostjo in s tolikšno iskrenostjo, da se pravzaprav ni nikoli ločila od njega. Koder je hodil, ga je spremljala njena topla misel, ga čuvala ljubezen njenega srca in s toplo vdanostjo drhtela za njegovo srečo. In Ervin je bil res srečen. Kot mlademu inženjerju se je odpirala bodočnost v najlepšem sijaju. Delal je z vneto in z veliko vztrajnostjo in je veljal za najboljšo moč v vsem rudniškem revirju, dasi je bil izmed vseh inženjerjev najmlajši. „Poleg tega se je privatno bavil zelo intenzivno s kemijo eksplozivnih snovi in natiroma upal, da je na sledi novi iznajdbi, ki naj bi nadomestila ekrazit in dinamit. Zamislil je plin, ki bi se uporabljal v kondenzirani obliki. Ob segrevanju s pomočjo elektrike pa bi delovala moč njegove razteznosti s tako silo, ki bi daleko nadkriljevala in prekašala moč vseh dosedanjih eksplozivnih snovi.

Leto in dan je ves prosti čas preždel v laboratoriju, ki si ga je bil uredil z veliko skrbnostjo. Potem se je odločil za poskus. Precej znaten hrib je delal rudniku

nadlogo. Njegova masa je pritiskala na enega izmed rovov s tolikšno pezo, da je vedno grozila katastrofa. Podjetje je že hotelo ta rov opustiti, ker so stroški vzdrževanja vničevali njegovo rentabilnost, a tedaj se ponudi Ervin Stranšek, da odstrani hrib.

Gospa Ana je tiste dni dobila prvo dete in je bila še tako slaba, da ni mogla iz sobe. Ervin sam ji je dejal, da je bolje, če eksplozije ne vidi, ker bi jo prizor preveč razburil.

Ana se je vdala njegovi želji in ga samo prosila, naj bo previden in oprezen.

Ervin se je v družbi tovarišev in rudniškega ravnatelja odpeljal na določeno mesto, da odredi, kar se mu je zdelo še v zadnjem trenutku potrebno. Medtem ko so ostali gospodje hoteli z daljnogledi opazovati prizor iz varne dalje, bi bil Ervin po lastni želji ostal tako v nižavi in tako blizu hriba, da bi bil gotovo izgubljen, ako bi nastale količnejše razpoke ali celo medline v okoliškem terenu.

V hipu, ko je hotel dati Ervin znak za spustitev električnega toka, pridirja v blaznem diru proti njemu avto. Rudniški uradnik stopi iz njega in mu pove, da se je gospej nenadoma poslabšalo stanje in da je nevarnost, da vsak hip — premine.

Ervin prebledi, okleva, a naposled le sede v avto. Znamenje za spustitev toka da drugi inženjer, ki se nahaja bolj na varnem, daleč zadaj. Auto drvi, drvi — „Usoda“, trpko misli Ervin, ko zagleda svoj dom, kjer morda že leži žena — mrtva.

Tedaj se strese zemlja, strašen hrušč pretresa ozračje,

da vse rohani in valovi. Ervin se zdrzne in pogleda proti oknu, a od tamkaj mu z roko maha v pozdrav njegova — žena.

„Prikazen“, se strese Ervin in je kakor okamenel od groze. Le s težavo ga pregovori spremljevalec, da odide v stanovanje, od koder mu v plahi nestrpnosti prihaja žena nasproti.

„Ana — ti —?“

„Jaz, da,“ hiti gospa, „pomisli! Komaj ste se odpeljali, sem v strašnem prividu zrla, kako

EX LIBRIS
M. D.
ČURČIČ

Justin:

Ex libris.

Orig. lesorez, sedaj na umetniški razstavi v Lizboni (Španija).

se pogreza ravan pred hribom, kjer stojiš ti. Takoj sem telefonirala na vse strani in poslala pote. Naj se zgodi, kar hoče, tebe ne dam —.“

Ervin je še ves zmeden, ko zakliče telefon. Gospa vzame slušalo.

„Tako, res? Hvala Bogu —.“

Potem hlastno možu:

„Slišiš? Ravnatelj sporoča, da je eksplozija uspela sijajno, da o hribu ni niti sledu več, da pa bi ti postal žrtev svojega izuma, ako bi bil ostal na mestu, kjer si bil —.“

Ervin drhti od razburjenosti. Hlastno stopi k telefonu:

„Je torej vse v redu?“

„Vse! Samo tam, kjer ste bili vi, se je podsula znatna plast zemlje, ki bi vas bila podkopala, da vas ni tako spretno otela vaša gospa soproga“, veselo poroča ravnatelj.

Ervin je ves iz sebe.

„Torej ti —.“

Ana povesi oči.

„O, ti angelj moj,“ vzklikne srečni inženjer in jo objame.

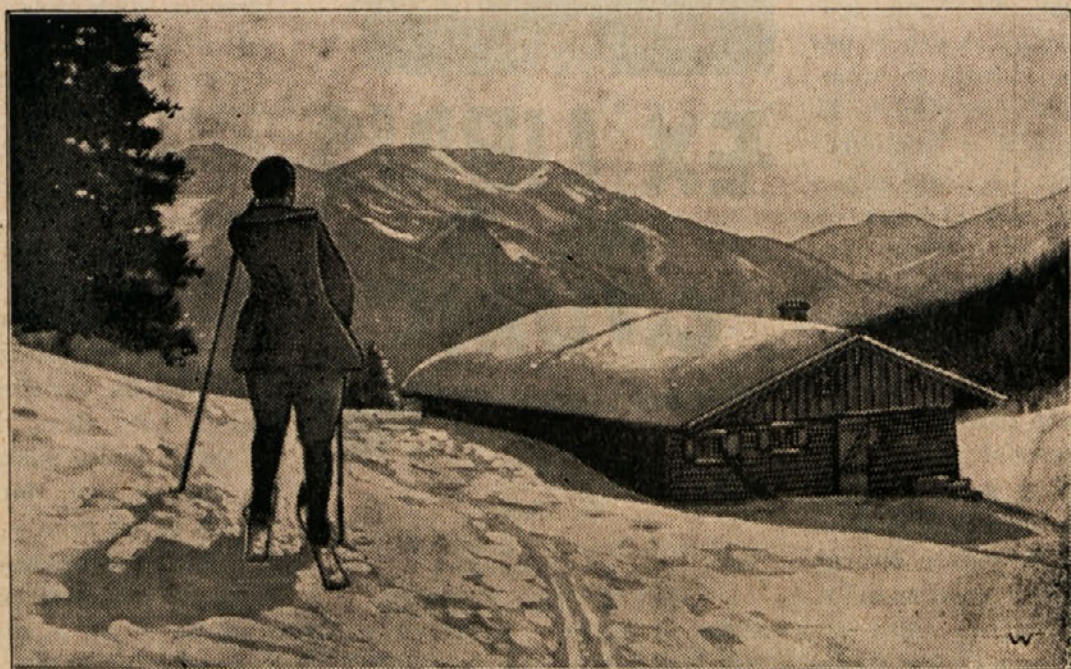
Čez nekaj dni se odpeljeta z Ano na kraj poskusa. Res, ravan, kjer je bil stal, kaže čisto drugo lice. In Ervin gleda in gleda in se čudi, kako more neznatno žensko srce delati take čudeže: brez računov in brez priprav iztrgati človeka iz objema smrti...

B. Podgoršek:

Smuk.

Prvi sneg nas zopet kliče v deviškobelo naravo v pravljичni svet naših gorskih pokrajin. Iz shramb smo spravili na beli dan smučke — „naše dilce in preklje“,

Le ven, da se otresemo mestnega prahu ter rešimo zakajenih kavarn in zaduhlih uradnih prostorov. Kamniški „lukamatija“ nas je potegnil do Kamnika, od

Zimska idila.

dereze, nahrbtnik in obleko. Vse je v najlepšem redu, ker smo spomladi, ko smo postavili smuč v kot, poskrbeli za primerno konzerviranje. Smučke smo osnažili prahu, preizkusili stremena in stremenice, napolnili in naprtili nahrbtnike in smuk! — zdrčimo v prosto naravo, ven na prosto in gor v zasnežen planinski svet, v Zlatorogovo kraljestvo, tja, kjer prebivajo gorske vile.

tam smo se povzpeli mimo Tunjic do sv. Ambroža in od tam še višje preko Jezerske in Kriške planine do koč na Krvavcu, kamor smo došli v pozni nočni uri. Hoja navkreber nas je ogrela, zato smo hitro popili nekaj čaja, in potem — smuk v posteljo, kajti pri smučarjih velja pravilo rana ura — zlata ura.

In res. Drugi dan smo imeli zlato jutro, ki se je

bliščalo ob prostranih snežnih ploskvah posutih z milijardami biseri. Solnce je razširjalo uprav nebeško svetlobo. Čudežno je bilo vse to. Nižje ležeče zasne-

Kakor ptič v zraku drči smučar drzno po strmini navzdol, po nagajivih ovinkih, s skoki preko zaprek in pridrvi v divji naglici do cilja. Srce je polno zmagoslavja nad drznim poletom.

Priroda ga dela močnega in odpornega, prožnega na telesu in mladega po duši. Mišičevje je vedno napeto, telo se na čistem zraku in solncu stalno giblje, kar znatno upliva na smučarjevo zdravje. Zdravilni planinski zrak mu čisti pljuča in srce. Smučanje je najidealnejši zimski šport, zato tudi ima toliko privrženecv, katerih krog se leto za letom širi.

O zgodovini smučk vemo le prav malo. V davnih časih so jih uporabljali samo kot pripomoček za hojo po snegu in močvirju. Domnevajo, da je iskati početek smučk med Sibirjaki, Rusi, Lapi in Skandinavci. Posebno Lapi so

bili za tiste čase najboljši krmarji. To prometno sredstvo so pozneje začeli uporabljati tudi v zabavo in razvedrilo. Smučanje kot šport je prodrlo šele v

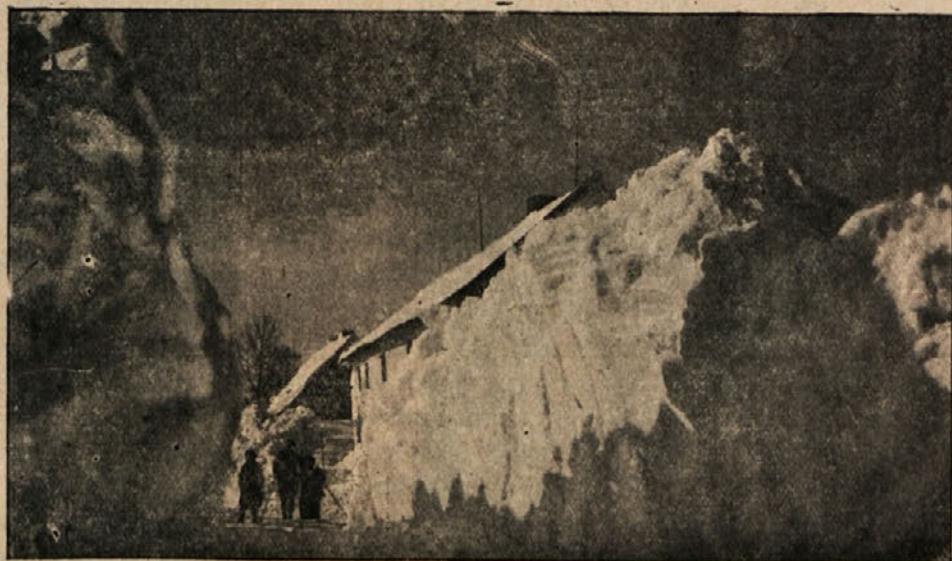

„Fantki na dilcah“.

ženo drevje je oblikovalo pravljicne silhete. Nebo je bilo temnomodro. Vrhovi Grintovca, Kočne in Skute so štrleli grozotno lepo v svojem veličastnem solnčnem sijaju. Tam na levo je sameval Storžič s svojo Zaplato, ogrnjen v bel plašč; malo dalje Begunščica, Stol in Golica in tam v ozadju je vabil ves žareč naš očaj — Triglav. In joj, tam doli v megli pa je spala zaspana Ljubljana.

Ozračje je bilo čisto, čudovito lahko in mirno, brez vetra. Tiho je bilo. Noben glas, noben zvok ni motil miru počivajoče narave. Navzlic mrazu v dolini je solnce gredo in telo je vsrkavalo zdravilno solnčno toploto.

Vse to so spomini, ki zopet in zopet vabijo in kličejo smučarja - planinca v krog mogočnih zasneženih gorá.

Med snežnimi grmadami.

letu 1879, in šele od takrat naprej ima smuški šport svoj zmagoslaven in neomejen polet.

Opozarjamo na današnjo prilogo Splošne zavarovalne zadruge. O tem družinskem zavarovanju smo že poročali v naši prvi številki.

Kolektivna razstava Stane Cudermana in Mihe Maleša.

V Jakopičevem paviljonu sta razstavila Stane Cuderman oljne slike in grafiko, Miha Maleš samo grafiko in pet oljnih slik, oba po študijskih letih v Pragi in na Dunaju prvič v Ljubljani tako obsežno kolektivno zastopana. Da pokažeta domovini (in ne samo Narodni galeriji, glej „Uvod“ kataloga) kaka da je

mim (živi v dobri veri) in s tem, kar bi mi naj imenovali dobra kvaliteta mlade umetnosti (izhaja brez sodobnega stilnega občutja). To je pravica individualne eksistence, ki pa kolidira z upravičenostjo javnega razstavljanja, posebno če gre za dela, ki jih niti slovenski svet ne ob-

Miha Maleš:

Autoportret.

njuna umetnost, kaj da hočeta ž njo povedati: in s trdnim sklepom, da hočeta i od svoje umetnosti živeti. Gre za umetniško priznanje in zraven še za bori kruh. Kakor povsod drugod, kjer se ljudje ne gnetejo v masah na dolgočasnih, interesantnih in polinteresantnih razstavah. Tam pa, oj tam, kjer se barve še celo milobno prelivajo ena v drugo in kjer se genij kar najbolj skrivno pretaka liki absoluten nič, tam lahko mirno govoriš s samim seboj, počenjaš s samim seboj, kar hočeš, in se ne boš zadušil. Ni nevarnosti, ker te ideje, ki lepe na platnu, niso agresivne, ne store nikomur nič žalega, meditirajo same med seboj in greš lahko brez skrbi mimo njih.

O Cudermanovi resni volji in zmognosti ne dvomimo, drugače ne bi razstavil. Prepričan je, da je to, kar dela, v skladu ž njim sa-

Stane Cuderman:

Autoportret.

čuti več za umetnostno aktualna, živa in potrebna, življenjsko in razvojno nujna. Tragika ne leži danes toliko na strani impresionizma in pomešanih stilnih struj novih pojavov, kakor to znanstveno zgodovinska doktrina prerada povdarja, marveč na strani posredujočih osebnosti, po duševnih naporih razbitih in neenotnih poedincev, ki jih je impresionistični individualizem razkosal vendar preje, predno so se začeli dvigati proti njemu: sedaj oslabljeni in neenotni. Osebnosti in voditelji teh generacij še bolehalo na stari bolezni in dobojujejo novo le stopnjama. Problematičnost ni samo zamotana radi stilne mene, kar velja za zgodovinsko izkustvo, marveč tudi radi neizrazitih in nekajih osebnosti, kojih nemoč, ali moč v nasprotnem slučaju, direktno apelira na kritika sredi publike (in ne nad njo), po-

sredujočega (reakcijski organ) itd..., in ne na zgodovinarja, kadar je pri stroki.

V zgodovinski relaciji: da je vsako pogrevanje iluzionističnih aktov in pokrajin, starorealističnega žanra, klasično-romantične alegorije in baročno - secesionističnih svetih podob, če že ne življenjsko nevarno, vsaj brezpomembno. To je bilo tisočkrat povedano, demonstrirano nešteto, ob Picassojevi navzočnosti glasneje, v „Klubu m'ad'h“ bolj skromno, a vendar dovolj razločno. Temu dejstvu se ni mogoče upirati. Po padcu starih malikov (častivrednih le v muzeju in umetnostni znanosti) vlada v umetnosti nov in boljši režim. Dokazi za to so: snov je postala socialnejša, forma je postala toliko plastično in

videzom, je spet barva in sodeluje od dne do dne bolj.) Vsebinsko se vrši sprava v obliki materijalistično-idealističnega paralelizma, ki je realizem 20. stol.

Stane Cuderman:

Karneval.

V kritični relaciji: Cudermanova čuvstvena posebnost je, da kot impresionist niti ne slika toliko pokrajin, ima jih komaj 4 ali 5 izmed približno 90. del. Njegov glavni interes je vidno na strani figurativne kompozicije, snovne pripovednosti, čeprav je ta ponajveč simbolistično alegorična, žanrska, religiozna, toraj oblikovana po principih 19. stol. in ne po izražajni vsebini današnjega življenja, ki pridobitve tradicije aktivno napredno sprejema, v živi kontinuiteti, in jih v svojih dobrih delih ne ponavlja brezdušno. Na pr. „Alego-

Stane Cuderman:

Portret g. S.

prostorno nazorna, kakor nikoli preje. Celo njen konstruktivni mehanizem je postal jasen. (Barva sama, ki je preje le iritirala s svojim

Stane Cuderman:

Marta.

rija planin“ (sl. 6) in „Letni večer“ (sl. 7) so slike, kakršne so bile tudi formalno že pred Böcklinom zasnovane. Simbolistično je treba

razumeti skoraj vse slike, počenši od „Rojstva svetlobe“ (št. 1), ki učinkuje kakor eksplozija

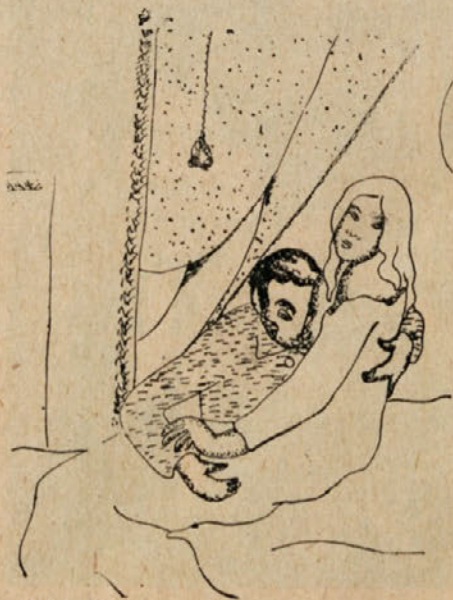
Miha Maleš:

Jutro.

bombe na vojnih razglednicah, zamišljena je pa po slikarjevi izjavi kot stropni dekor intimne sobe, do „Autoportreta“ (št. 30), kjer se je slikar, zavrt v kozmično temnomodro meglo, zamislil v svetle pramene, ki ovijajo skrivnostni „privid“ ženske glave. V desni roki drži čopič, glava sama je lepotno idealizirana, vendar je še dobro spoznati slikarjev obraz, saj je podan moment ženijalne inspiracije, ki se ji mladenič ne more odtegniti. Slika št. 17. predstavlja „Alegorijo (vino)“ in res so vse osebe v lahno meglico odete. Slika št. 25 je „Megla“. Grozo vzbujajoča pastelna „Meduza“ (št. 15) učinkuje, predvsem radi nekoliko prezelene (barvne) obdelave. „Kozak“ (št. 39) je še zelo realistično delo in prav zato diši po daljnih stepah; etapa tega slikarstva leži že daleč za nami, ko je še bil naš najstarejši slikar Vesel mlad... „Vnučka“ (št. 43), dovolj naivna in srčkana, bi lahko krasila marsikateri meščanski dom. Njih pozicija ni v danem prostoru nič manje sigurna kot n. pr. v oblakih plavajoči ženski akt, ki pomeni na sliki „Studentec“ nimfo (v koprenah, pajčolanih, če si temnomodro barvo pravilno razlagam). V religioznih slikah „Vstajenje“ (št. 22.), „Snema-

nje“ (št. 12), „Koncilij“ (št. 4.), v polreligiozni „Moj patron“ (št. 10.) pa je že opazati ono ekspresionistično noto, ki je nekoč revolucionarno pomedla z vsemi predsodki in takorekoč poduhovila tudi naše slikarstvo. Oplodila je tudi slikarja Cudermana, ki je sledeč novim zahtevam, nategnil ude, zveržil telesa in abstraktne privide (tačas je tudi beseda „privid“ nastala), enkrat bolj dekorativno v ploskvi, drugič še v ozkem spoju z impresionističnim videzom, ter tako dajala slikarju možnost novega razvoja. Danes, ko so ti mladostni vzniki in porivi že mimo, si te vrste poizkusov ne želimo več in le z veseljem konstatiramo, da prihaja Cudermanu tudi že novi prostornoplastični ideal na pol poti nasproti, vsaj v „Rožicah“ (sl. 52—55, 58) se že narahlo oznanja. V „Zadnji večerji“ (sl. 2.) in grafikah pa je višek dinamičnega povdarka luči, sence in barve, tukaj je pokazal Cuderman virtuosno impresivnost z dobrim pridom in tehničnim znanjem.

Maleš je spet za vsako ceno modernist. Spustil bi lahko iz kolekcije marsikaj, a je hotel podati celotno sliko svojega dela, tudi nezrela in taka, o katerih sam nima dobrega mnenja. Masno kopičenje in prenatrpanost grafičnih produktov boli in ubija njih dojemanje

Miha Maleš:

Rizba o ljubezni.

in vrednotenje še bolj kot drugod. Listi so signirani od 1922. do 1927. l. Najzgodnejši so lesorezi, deloma že znani portreti, v jarkih

beločrnih kontrastih, močno dekorativni in še izvirajo iz nemške šole. V poznejših grafičnih panogah litografije in monotipije, kojih je največ na razstavi, zraven risb, ujedank, akvatint in suhih igel, se nam kaže v povprečnem pregledu vsa deljenost in razkasanost poti, ki jih ubira ta čas grafična umetnost v Parizu, Berlinu, Pragi. In Maleš ima bistro oko, se ne razglablja v preveč okornih čustvih, čeprav zna biti hudo sentimentalni, da se sredi grafične dikcije spozabi in zabrede v literaturo, v nebistveni aranžma osnutka. To je važna napaka. Njegove poteze so igri-ve, hudomušne, plehke, groteskne in kjer se dela bolj resnega kakor zmore, tam nas posiljena oblika ne prepričuje. Smisel za lirično grotesko je dovolj živo čutiti tudi v vsebinsko težjih koncepcijah, ki

so se rodile drugod in postale mednarodni kliše begajočih in nenasitnih fantastov. Snov je bila že toliko poenostavljena, da že več ne more biti; to so vse te elegične, zapuščene deklice, pari v objemih, največ samo do pasu ali samo „dvojne“ glave, predmestne hiše itd. Koliko ekskluzivnega esteticizma je še v teh ženskih tipih kakor so ga oboževali proletarizirani seksualni histeriki sredi ekstaze ekspresionističnih naklepov proti meščanski osladoti, dokler niso postali sami puščobni ponavljalci in plagijatorji samega sebe. Maleševe deklice snovno niso samostojno zamišljene v fantaziji, marveč so prišle sukcesivno z iskanjem forme in formalnega izražanja, ki je njemu kakor drugim še vedno prvotno in glavno težišče problematike. In baš radi tega še odmeva

impresionistični l'art pour l'artistični odjek, kljub formam Piccassoja, Vlamincka, Deraina, Matissea, Heckela itd., iz celotne temeljne

baze. Malešu je šlo za formalno varijanto, ker mu je študij forme poglavitno, nekaj zase eksistirajočega, ločenega, mesto da bi pustil rasti formo šele iz snovi, iz predmeta, ki ga oblikuje. Zakaj na primer etiketira litografijo št. 10 „Strah“, ko vendar ženski polakt tega ne snovno in ne oblikovno izraža? „Ženski polakt“ (št. 175) je plastično modeliran in vendar linija zaključuje bolj obris mase in ne omejuje kubične razsežnosti posameznih oblik. „Una cum uno I.“ (št. 36) konstruira optično shemo vsebinsko izrazne linije: groteskni smehlaj starca v ozadju je zlit z vsako črto, ki narašča celo do svetlobnega učinka. Primitiv-

Miha Maleš.

istična perorizba (št. 186, „Risbe o ljubezni“): riše samo z abstraktno črto, nositeljico harmoničnega snovnega in vsebinskega ekvivalenta. Tukaj spet „forme“ ni. V barvnih monotipijah št. 150, 151, 149, je profilna linija obraza neprebavljiva, ker je kubično plasirana in naturalistično izvedena. Itd. Moderna galerija par excellence.

Menda ni več daleč, ko bo Maleš vse to opustil in začel bližje samemu sebi in z gotovo notranjo nujnostjo znova. Beseda o tem in takem nadaljevanju bi tu na koncu pomenila frazo. Zgledalo bi kakor da bi potreboval še profesorja in bi mu le delali krivico. Miha Maleš je pokazal dovolj svojega v „sedemindvajsetem letu po slov. impresionizmu“ (Glej „Uvod“ kataloga).

Ši Fra.

Bogdan Zupan: **Telepatija – sugestija – hipnotizem.**

Pred par tedni je v Ljubljani priredil znani telepat in hipnotizer Svengali, rodom Slovenec iz Maribora, več eksperimentalnih večerov. Nekateri posetniki so se skeptično izražali o teh eksperimentih in trdili, da je vse humbug in goljufija, drugi zopet so bili prepričani o nadnaravnih silah, oni pa, ki so o stvari nekaj razumeli, so le stežka dopovedali prvim in drugim, da je to nekaj popolnoma naravnega, da pri tej stvari ne igrajo vloge niti kake nadnaravne sile, niti kak trik ali goljufija, ampak samo nadpovprečna volja, ta po dolgi vaji pridobljena zmožnost.

Prva točka Svengalijevega programa je bila telepatija, to je čitanje misli. Telepatu je stavljen nalog, da poišče v dvorani kak predmet n. pr. iglo, kako osebo, ali da odvzame kak predmet eni osebi in ga odda drugi itd. Da se izloči možnost, da bi eksperimentator na en ali drug način že poprej ne zaznal za nalogo, ki se mu stavi, mora oditi pod komisijsko kontrolo iz dvorane. Med njegovo odsotnostjo pa, si skupina oseb iz občinstva izmisli nalogo, nakar se dovoli vstop v dvorano. Telepat si izbere osebo izmed občinstva. Ta oseba postopoma misli na izvršitev naloge ter osredotoči z vso intenzivnostjo vse svoje misli samo na to stvar. Telepat drži nato medija s palcem in kazalcem za zapestje leve roke ter stvari s tem nekaj kontakt, rekli bi, da je podobno telefonu, pri katerem je medij oddajna in telepat sprejemna postaja. Pri tem eksperimentu bi bil seveda trik mogoč na ta način, da bi bil eksperimentator z medijem sporazumljen ter bi mu ta z rahlimi gibi roke, ki jih drugi ne morejo opaziti, dajal znamenja. Če je to možno pri tem lažjem načinu čitanja misli, je pa to izključeno pri drugem, ko se eksperimentatorju oči zavžejo ter mora izvršiti nalogo, ne da bi se medija le količkaj dotikal, ampak koraka medij par korakov za njim ter mu z vso intenzivnostjo sugerira svoje misli. Pri teh eksperimentih je pravzaprav oseba, s katero telepat eksperimentira sugerirana v telepat medij, ker mu oseba svoje misli sugerira. Seveda ne uspe eksperiment brezpogojno, ako dotičnik ne koncentrira dobro svojih misli. Pri drugem načinu telepatije brez kontakta pa mora biti oseba, s katero telepat eksperimentira, človek z močno voljo ter mora imeti v sebi precejšnjo mero sugestivne moči. Svengali je te eksperimente krasno predvajal ter mu moramo priznati, da ima v telepatiji le redke tekmece.

Druga točka programa je bila hipnoza na živali. Svengali je vzel žival (bila je kokoš, gos in zajec), ter jo nekaj časa ostro fiksiral, nato jo je polagoma položil na hrbet ter potisnil glavo in vrat ob mizo; še nekoliko lahkih božajočih dotikov z roko in žival je ostala negibna; občinstvo je reklo, da spi. Svengali jo je hipnotiziral in uspaval. Vendar je stvar bistveno drugačna. Žival je obstala res v negibnem stanju, bila je tudi v resnici hipnotizirana, toda ni spala, kot spi navadno in tudi ni bila hipnotizirana z duševno voljo eksperimentatorja. Dosedaj se še ni posrečil eksperiment uplivati na žival s psihičnim, ampak le z fizičnim uplivom. Fiksiranje živali je brezpomembno, kvečjemu le v toliko, da s pogledom zamotimo žival, prestrašeno vsled luči in

nenavadne okolice, v toliko, da se pomiri. Hipnozo na žival izvršimo na ta način, da jo postavimo v gotov položaj ter z gotovimi pritiski in dotiki pripravimo do tega, da ostane v negibnem položaju, ki se imenuje „akineza“. Preko teh eksperimentov dosedaj hipnoza na živali še ni uspela. Seveda ne gre to pri vseh živalih enako. Najbolj se posreči pri žabi, ki ostane v takem negibnem položaju po več ur; kokoš, raca, golob, gos, zajec pa kvečjemu nekaj minut. Zelo težko je pripraviti v akinetično stanje psa ali mačko, ki tudi ostaneta v tem položaju le zelo malo časa. Nemogoče pa je bilo dosedaj pripraviti v akinezo opico.

Tretja točka programa je bila sugestija. Povdarjam da sugestija še ni hipnoza. Razlika med obema je precej velika. Sugestija je vpliv volje na človeka v budnem stanju, hipnoza pa je uspavanje. Pri prvem načinu ima moč sugesterja gotove meje. Ako bi zahteval eksperimentator od sugeriranega človeka kako dejanje, ki bi bilo v ostrem nasprotju z naravo in občutki medija, bi se v pretežni večini slučajev uprla zavest medija, ter se začne potem v njegovi duševnosti boj med lastno in sugerirano voljo. Izid boja v sugestivnem stanju je odvisen od energije in moči medija. Pri hipnozi pa je medij izročen hipnotizerju na milost in nemilost ter se mu pokori pri vsakem povelju. Zelo, zelo redke so izjeme.

Kaj pa je pravzaprav sugestija? Nič drugega nego nadvlada duševne moči enega človeka nad duševno močjo drugega. Popolnoma nepravilno je prepričanje, da zamore hipnotizer sugerirati skoro vsakega človeka. Ako se medij eksperimentatorju zoperstavi ter mu s svojo voljo kljubuje, je dober izid eksperimenta zelo dvomljiv. Ako bi se pri teh eksperimentalnih večerih vsakdo zoperstavljal sugesterjevi volji, bi mogoče ne dobil eksperimentator niti pol odstotka navzočih v sugestijo. Na eni strani je zelo otežkočeno zlomiti voljo drugega s silo v toliko, da se ga spravi v sugestijo, na drugi strani pa hipnotizer pri javnem nastopu nima časa ukvarjati se s poedincem po četrto ure ali še več, da bi ga prisilil v sugestijo. Svengali n. pr. je na to okolnost pred vsako seanso ljudi opozoril ter jim odkrito povedal, da je uspeh njegovih eksperimentov odvisen od tega, da ohranijo mediji resnost in mir ter da se mu ne zoperstavljajo. Ko je oseba sugerirana, potem pa je sugesterju pač vseeno, kaj ji ukaže, bodisi da mora plesati, peti, ali mu sugerira, da je kaka druga osebnost, ali da je vinjen itd. Te različne eksperimente je Svengali izvajal le radi pestrosti programa in da je občinstvo zabaval. Vse pa je sugestija, en in isti eksperiment v različnih oblikah.

Iz tega razvidimo, da je mnenje o kakih nadnaravnih silah neosnovano, ravno tako pa kaže v tem oziru skepticizem in absolutna nevera le neizobraženost. Vse to je naraven znanstveno popolnoma preiskan in dokazan pojav, akoravno se ne da oporekati, da se mnogi eksperimentatorji v svrhu večjega uspeha poslužujejo tudi raznih trikov. Kdor pa je Svengali pri njegovih eksperimentih natančno opazoval, se je uveril, da je eksperimentiral vse brez trikov in goljufije.

Tebiz:

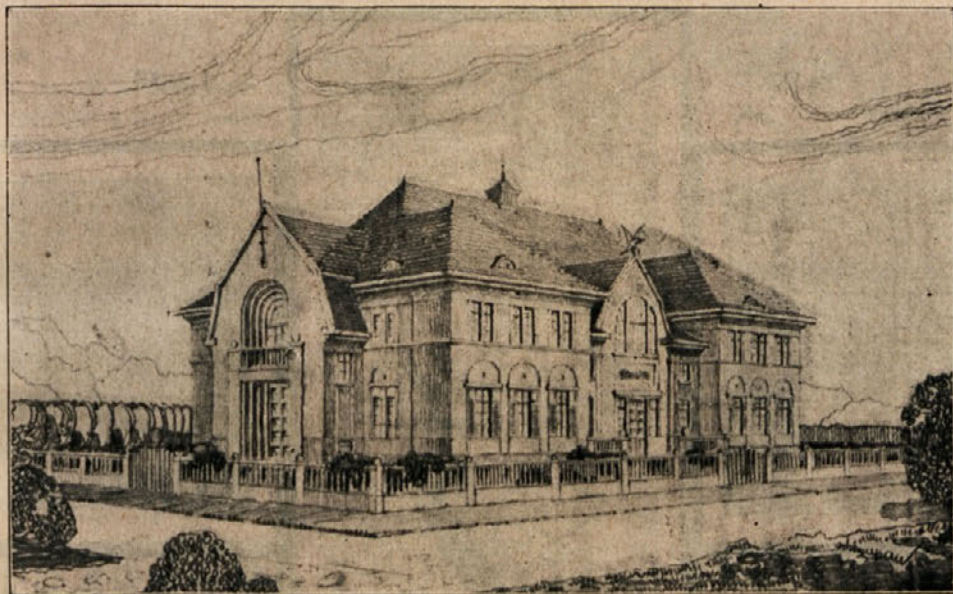
Društveni domovi* . . .

Gradbeni odbori raznih naših društev imajo mnogo-krat najtežje stališče. Treba je za svoj lastni dom sestaviti stavbni program ter istega prilagoditi društvenim financam. Pri zeleni mizi, ko se o tem razpravlja, gre začetkom vse v redu. Še lokalne razmere in event. zamere se premosti in lep program za izdelavo načrtov leži na zapisniku. Visoka in prostorna dvorana, prijetni stranski prostori z vsemi gostilniškimi pritliklinami, oder, zadostno deljenih garderob, prostor za orkester, galerije, okusna avla, kopalne naprave itd. In vse je vzhičeno; pobirajo se prispevki in delajo se že načrti te moderne zgradbe, za ta ponos celega centra in okoliša. Pa pride proračun od enega, dveh, treh podjetij.

napravijo se vetrolovi in najnujnejše. Pa adaptacije stanejo denar, to vedo in končno še vse to ne odgovarja harmoniji celote. Zunanost je s temi prizidki pokvarjena. Zaželeno dostojno obiležje skupnega hrama je izgubilo na svoji že itak skromni arhitekturi.

Zato je treba v zgradbe naših društvenih domov več sistematičnosti. Treba je misliti pri zasnovi na bodočnost, na razširjenje, ker se okraji večajo.

Zasnijmo si stavbne programe za gotovo dobo let po stvarnem in temeljitem prevdarku. Napravimo si kompletne načrte za decenije in ti načrti naj bodo zasnovani tako, da se brez kvarjenja stavbe zida lahko v treh ali štirih etapah, da je zgradba po svoji zasnovi

Petkrat prevelik! Vse iluzije so se razpršile: finančni odbor tega ne zmore in vsi trezni odsvetujejo in svarijo pred dolgov.

Načrt, proračun in vse delo v tem pravcu roma v društveni arhiv. Vsi dosedajni stroški so vrženi v vodo. A zgradba je potrebna in mora biti, v tem so vsi edini. Pač pa v manjšem obsegu. Treba je nov načrt. Biti mora poceni in tak, da bo stala stavba petkrat manj. To je pogoj.

Iz prvotnega idealnega programa nastanejo štiri zidovi in streha. Za silo tudi dobro in finančni odbor je tudi zadovoljen, ker ni očitkov in ne odgovornosti.

In naš dom stoji ter je poln življenja in vrvenja. Vsi ga posečajo od daleč in blizu. Prireditve dobro uspevajo in skoro se čujejo glasovi, da je prerivanje pri vliodu, da ni preskrbljeno za garderobe, da vleče itd. Odbor se je denarno opomogel in že se misli tem nedostatkem odpomoči, sicer izostanejo bolj razvajeni obiskovalci.

Sklep je narejen in že spomladi se prične z adaptiranjem. Poveča se predprostor, garderobe, stranišča,

elastična, da je opremljena z vsemi prostori modernega društvenega doma. Pazimo na to, da je to vse predvideno že v konstrukciji stavbnega načrta, da prizidki ne motijo celoto, da ne motijo dostojanstvenosti zgradbe in da se take neobhodne potrebne adaptacije izvršijo smotreno in z najmanjšimi stroški. To pa je mogoče le, če se vpoštevajo zgoraj navedeno in če se že pri polaganju temeljnega kamena vse to upošteva in uvaža.

Za rešitev vseh teh vprašanj je pa neobhodno potrebno, da sodeluje pri sestavi gradbenega programa dober tehnik, ki pa mora biti strokovnjak za gradnjo društvenih domov. Tak izvedenec lahko marsikaj svetuje, ker ima praktične izkušnje in društvo prihrani marsikatero večjo svoto.

Naša slika nam kaže tak društveni dom, zasnovan po zgornjih načelih. Zidava je mišljena v štirih ali petih etapah. Za prvo silo srednja ladja, t. j. glavna dvorana z najnujnejšimi pritliklinami in zasilnim odrom. Nadalje kompletiranje odra z ločenimi garderobami za igralce ter prostorom za orkester. Nato potrebni stranski prostori za gostilniški obrat, čitalnico, event. stanovanje itd.

* Pripomba uredništva. Zgornjo skico nam je iz prijaznosti stavil na razpolago tehn. biro arh. Ivana Zupana, Ljubljana, Gradišče 10, ki je že poznan, kot izboren projektant društvenih domov.

ROČNO DELO

Danes prinašamo sliko zaslona (po domače španska stena). Zaslón je visok 1 m 60 cm in širok 150 cm. Tridelno ogrodje je leseno, ki ga lahko napravi vsak mizar. Les, barva in politura mora biti enaka opravi sobe, v kateri se bo zaslon uporabljal. Polnila zaslona so lahko iz močne svile ali iz sukna; izbira tkanine je odvisna od materiala, ki se namerava uporabiti za slike. Barva blaga naj je svetla — modrosiva.

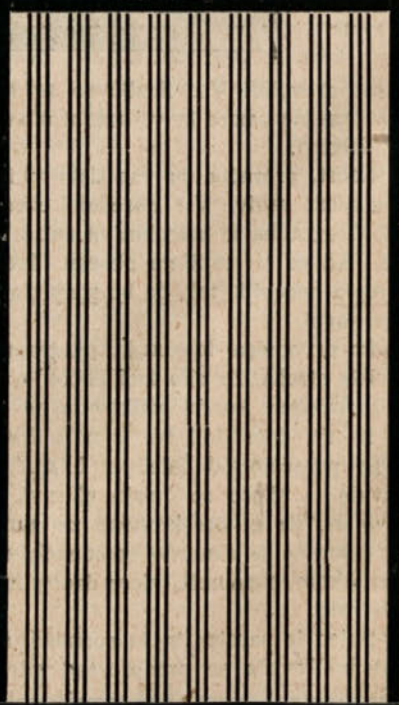
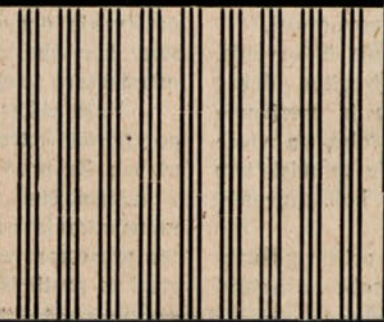
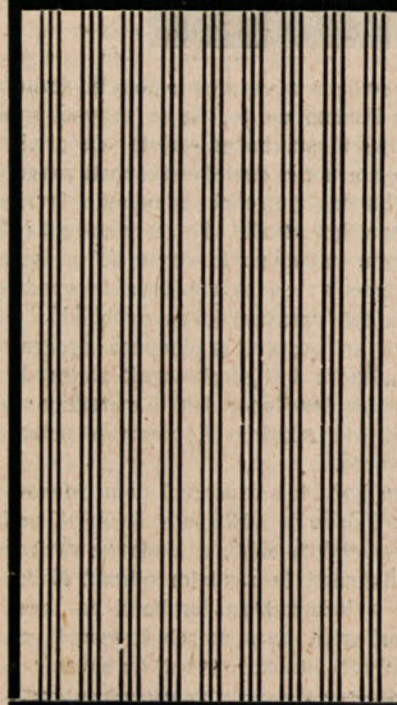
Slike napravimo lahko kot vezene, delane v zvito svilo. Najlepše so pa slike, če jih

napravimo v batik - tehniki, ali s prostoročnim slikanjem, kombinirano s plastičnim (reliefnim) slikanjem. O batik - tehniki, o patroniranju vzorcev na blago in o plastičnem slikanju so članki priznanega strokovnjaka gospoda prof. Saše Šantla v letošnjih številkah 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9 in 10. Opozarjamo, da se je pri izbiri ene ali druge tehnike strogo držati danih strokovnih navodil, kar je za lep uspeh neobhodno potrebno.

Sliko s tremi labudi se tudi lahko uporabi za blazino ali prtiček.

Mera:

1 : 10

Dr. A. Oetkerjevi preparati.

Katera gospodinja ne pozna Oetkerjev pecilni prašek, ki se uporablja v vseh kuhinjah in ki je priljubljen vsled svojih dobrih lastnosti. Dr. Oetkerjev pecilni prašek služi kot nadomestilo za drože in za shajalne preparate. Ima pa pred vsemi drugimi neprecenljive lastnosti, da nikdar ne odpove, da testo nikdar ne zakisli, ali da se celo sesede in da pri močnatih jedeh da pecivu in jedilom posebno prijeten okus.

Pri tem cenijo gospodinjice še to prednost, da se pri uporabi dr. Oetkerjevega pecilnega praška izdatno prihrani na surovem maslu in jajcih. Ta pecilni preparat se pa ne uporablja samo za močnate jedi, kjer so drože potrebne, temveč se uporablja predvsem za vse vrste peciva torte. Posebno priporočljiv je ta prašek pri želodčnih boleznih.

Ta pecilni prašek je priljubljen tudi radi tega, ker gospodinjice z uporabo tega preparata veliko prihranijo na času. Če se uporabljajo za testo drože, se mora vedno čakati na kipenje testa, ki je odvisno od kvalitete drož in od vsakovrstne temperature. Pri uporabi dr. Oetkerjevega pecilnega praška odpade vsa ta skrb. Vsako napravljeno testo se lahko takoj da v pečico in je vsako ponesrečenje, pri natančnem uporabljanju dr. Oetkerjevih receptov, enostavno nemogoče.

Mi tukaj ne bomo navajali še nadaljnje prednosti tega pecilnega praška, ker se o njegovi dobri lastnosti lahko praktično prepriča vsaka gospodinja. Dokaz o dobrih kvalitetah dr. Oetkerjevih izdelkov je ta, da se silno širijo v vseh evropskih državah in da se isti uporabljajo že v vsaki zakotni vasi. Na Čehoslovaškem, v Nemčiji, na Švedskem, v Avstriji, na Holandskem itd. so pa posebno razširjeni ne samo pecilni praški, temveč predvsem dr. Oetkerjeve specialitete. Uporabljanje teh specialitet je že tako razširjeno, da povprečno porabi posamezna družina na teh specialitetah mesečno v našem denarju za približno sto do dvesto dinarjev. Gospodinjice srednjih slojev v drugih državah so sploh opustile prejšnji način napravljanja močnatih jedi in peciva.

V to svrhu uporabljajo poleg dr. Oetkerjevega pecilnega praška in vanilijevega sladkorja še Bakinovo zmes, Dibona praške, Gustin, Purina praške, praške za čokoladne, malinove, mandeljeve, limonove in vanilijeve pudinge in vanilijeve omake, razne želatine in drugo. Vsaka gospodinja brez izjeme, ki enkrat preizkusi specialne dr. Oetkerjeve preparate, jih skoro vedno uporablja, ker se da pecivo, torte in sploh vsaka močnata jed napraviti hitro in brez pogrškov. Dokaz temu je že, razširjenost in priljubljenost teh preparatov. Da se olajša pravilna uporaba teh specialitet, je izdala tovarna v veliki množini lično knjižico vseh mogočih receptov za fine in navadne močnate jedi, za torte, pecivo itd. Te receptne knjižice se dobe brezplačno v vsaki specerijski trgovini.

Vsi hvalijo

izborne izdelke čevljarne

MAHER IN DRUG

LJUBLJANA, na Mirju šte. 2.

Izdeluje po meri: promenadne, štrpачne, lovske, gojzer- in smučarske čevlje po priznanih nizkih cenah.

FILIP BIZJAK

krznar in izdelovatelj čepic

LJUBLJANA

ŠELENBURGOVA ULICA ŠTEV. 6

Velika zaloga moderne
kožuhovine.

SMEŠNICE.

Po Franu Reslu:

Natančen.

Nekdo je šel kolosalno natrkan proti domu.
Pa pride mimo stražnika in ga vpraša:
„Prosim gospod stražnik, koliko je ura?“
„Polu šestih!“
„Zjutraj ali zvečer?“
„Zjutraj.“
„Danes ali jutri?“

No torej.

Dva prijatelja se srečata.

„Servus,“ pravi prvi.

„Servus,“ odzdravi drugi.

Prvi: „Ti Janez, včeraj bi kmalu tvojega brata videl!“

Drugi: „Ne govori vendar tako neumno! Kaj se pa to pravi: „Bi ga kmalu videl?“ Ali si ga videl ali ga pa nisi!“

Prvi: „Nisem ga videl! Ampak skoro bi ga bil videl! Saj je tvoj brat postrešček št. 49.“

Drugi: „Da, moj brat je postrešček št. 49.“

Prvi: „No, torej jaz sem pa videl postreščka, ki ima številko 48!“

Nemogoče.

V Zvezdi sta sedela dva gospoda. Eden je bil abstinent; drugi pa je vse svoje življenje čislal dobro kapljico. In tobak tudi.

Ta je bil že skoro 80 let star, je bil dobro ohranjen in je veselo srkal svoj cviček in pušil svojo pipico.

Pa je oni s svojim malinovcem zabavljajl proti vinu in proti tobaku. Kako to zdravju škoduje in kako krajša življenje. „Hm“, pravi oni, jaz se bom kar držal

svojega vinčka in svoje pipice! Pogledite, že od zgodnje mladosti pijem in kadim in sem danes že 79 let star!“

„To še ni nikak dokaz“, ga zavrne drugi, „če bi ne pili in ne kadili, Bog zna, če bi ne bili danes še starejši!“

**BLASNIKOVA
VELIKA**

**P
RATIKA**
JE IZŠLA

„Velika Pratika“ je najstarejši slovenski kmetijski koledar, ki je bil že od naših pradedov in je še danes najbolj vpoštevani. Letošnja obširna izdaja se odlikuje po bogati vsebini in slikah. „Velika Pratika“ je najboljši in najcenejši družinski koledar. Dobi se v vseh trgovinah po Sloveniji in stane 5 Din. Kjer bi jo ne bilo dobiti, naj se naroči po dopisnici naravnost pri

J. BLASNIKA NASL.
TISKARNA IN LITOGRAFIČNI ZAVOD
LJUBLJANA, BREG št. 10-12.

**POPPAEA izdelki so vsakomur
dostopni!**

50 gr Eau de Cologne	15 D
100 " " " "	28 D
55 " Eau dentifrice	
ustna voda	18 D

katero preizkušeno in
priznано od raznih
znanstvenikov
priporoča

**Société Anonyme
Poppaea.**

Paris — Ljubljana — Leipzig

**Oni cenjeni naročniki, ki še do danes niso poravnali naročnino, naj teh borih 20 dinarčkov
takoј nakažejo. Prosimo!**